

Ірина ГОРБАЧЕВСЬКА,
*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності А Початкова освіта
Житомирського державного університету
імені Івана Франка*

Наталія МИРОНЧУК,
*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних технологій
Житомирського державного університету
імені Івана Франка
Україна, Житомирська область*

МОДЕЛЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Положеннями Державного стандарту початкової загальної освіти одним із ключових пріоритетів освітнього процесу визначено спрямованість на особистість дитини, врахування її індивідуальних особливостей, потреб, інтересів та

потенційних можливостей розвитку. Освітній процес має бути організований таким чином, щоб забезпечити не лише передачу знань, а й створення сприятливих умов для всебічного становлення особистості, формування її життєвих компетентностей, ціннісних орієнтацій і здатності до самореалізації.

Сучасна початкова школа функціонує в умовах дитиноцентризму, що передбачає переорієнтацію освітньої діяльності з процесу викладання на процес навчання і розвитку учня. Основною метою її діяльності є забезпечення гармонійного розвитку кожної дитини, який охоплює інтелектуальну, соціальну, моральну та фізичну сфери. Інтелектуальний розвиток передбачає формування пізнавальних інтересів, логічного мислення, мовленнєвих умінь і здатності до навчання протягом життя. Соціальний розвиток пов'язаний із формуванням навичок взаємодії, комунікації, співпраці та адаптації в соціальному середовищі. Моральний розвиток спрямований на виховання цінностей, норм поведінки, відповідальності та поваги до інших. Фізичний розвиток забезпечує зміцнення здоров'я, розвиток рухових умінь і формування основ здорового способу життя. Особливої актуальності це набуває у роботі з учнями із затримкою психічного розвитку (ЗПР), які потребують спеціально організованого освітнього процесу з урахуванням їхніх когнітивних, емоційних та поведінкових особливостей. У цьому контексті важливого значення набуває моделювання індивідуальної освітньої траєкторії як ефективного інструменту забезпечення якісної інклюзивної освіти [1].

Згідно з положеннями сучасного законодавства України [2], індивідуальну освітню траєкторію визначено як персональний шлях реалізації потенціалу здобувача освіти, що враховує його здібності, інтереси, потреби, мотивацію та можливості. Таким чином, індивідуальна освітня траєкторія є не лише педагогічною категорією, але й важливим правовим механізмом реалізації принципу дитиноцентризму, закріпленого у концепції Нової української школи.

Наукові дослідження українських учених, зокрема С. Алексеевої, свідчать, що побудова індивідуальної освітньої

траєкторії передбачає створення психолого-педагогічних умов, орієнтованих на індивідуальні особливості дитини, її здібності та освітні потреби. Це набуває особливої значущості стосовно дітей із затримкою психічного розвитку, оскільки такі учні характеризуються уповільненими темпами формування пізнавальних процесів, недостатнім рівнем довільності поведінки, труднощами у засвоєнні навчального матеріалу та потребують постійної педагогічної підтримки [3].

Особливості психічного розвитку дітей із ЗПР зумовлюють необхідність застосування індивідуалізованих підходів до навчання. Такі діти часто мають труднощі з концентрацією уваги, обмежений обсяг оперативної пам'яті, недостатній рівень розвитку мовлення та мислення. Це зумовлює потребу адаптувати зміст навчання, темп подання матеріалу, методи і форми організації освітнього процесу. Відповідно, індивідуальна освітня траєкторія постає як модель організації навчання, що дозволяє враховувати ці особливості та забезпечувати ефективний розвиток дитини.

Моделювання індивідуальної освітньої траєкторії передбачає поетапний процес, який включає діагностику, планування, реалізацію та моніторинг результатів. На етапі діагностики здійснюється комплексна оцінка розвитку дитини, яка включає аналіз її когнітивних можливостей, емоційно-вольової сфери, рівня соціалізації та навчальних досягнень. Важливу роль у цьому процесі відіграє команда психолого-педагогічного супроводу, яка забезпечує всебічне вивчення особливостей дитини та визначення її освітніх потреб [4].

Наступним етапом є розробка індивідуальної програми розвитку (ІПР), яка є основним інструментом реалізації освітньої траєкторії. ІПР визначає цілі навчання, зміст, методи та форми роботи, а також критерії оцінювання досягнень учня. Ефективність ІПР залежить від її індивідуалізації, гнучкості та системності, а також від рівня взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Важливим аспектом моделювання індивідуальної освітньої траєкторії є міждисциплінарний підхід, який передбачає співпрацю вчителя, психолога, логопеда, дефектолога та батьків. Такий підхід дозволяє забезпечити

комплексний вплив на розвиток дитини та створити сприятливі умови для її навчання та соціалізації. Особливо важливою є роль батьків, які виступають активними учасниками освітнього процесу та сприяють закріпленню навчальних досягнень у домашньому середовищі.

У процесі реалізації індивідуальної освітньої траєкторії значну увагу приділяють адаптації та модифікації навчального матеріалу. Адаптація передбачає зміну способів подання інформації без зміни її змісту, тоді як модифікація передбачає зміну самого змісту навчання відповідно до можливостей учня. Для дітей із ЗПР доцільним є використання наочних матеріалів, інтерактивних методів, ігрових технологій, а також поетапного подання інформації.

Сучасні українські дослідження також підкреслюють важливість використання цифрових технологій у процесі індивідуалізації навчання. Зокрема, адаптивні освітні системи дозволяють враховувати індивідуальні особливості учнів та забезпечувати персоналізований підхід до навчання. Це особливо актуально для дітей із ЗПР, оскільки такі технології дозволяють регулювати темп навчання, рівень складності завдань та обсяг інформації [3].

Моніторинг та оцінювання результатів є важливим етапом реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. Він передбачає систематичне відстеження динаміки розвитку дитини, аналіз її навчальних досягнень та коригування освітньої програми. Такий підхід дозволяє забезпечити гнучкість освітнього процесу та своєчасно реагувати на зміни у розвитку дитини.

Ефективність моделювання індивідуальної освітньої траєкторії значною мірою залежить від професійної компетентності педагогів. Вони повинні володіти знаннями у сфері спеціальної педагогіки, психології, інклюзивної освіти, а також вміти застосовувати сучасні методики навчання. Крім того, важливим є формування у педагогів навичок командної роботи та міжособистісної комунікації.

Разом з тим, у процесі реалізації індивідуальних освітніх траєкторій існують певні труднощі. Серед них можна виділити недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення,

перевантаженість педагогів, недостатню підготовку фахівців, а також обмежену взаємодію між учасниками освітнього процесу. Подолання цих проблем потребує комплексного підходу на рівні освітньої політики та практики [1].

Отже, моделювання індивідуальної освітньої траєкторії учня початкової школи із затримкою психічного розвитку є складним, багатокомпонентним процесом, що вимагає врахування психофізіологічних особливостей дитини, її освітніх потреб та соціального контексту. Воно забезпечує реалізацію принципу індивідуалізації навчання, сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу та створює умови для всебічного розвитку особистості дитини.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці моделей індивідуалізації навчання, удосконаленні методик педагогічного супроводу дітей із ЗПР, а також у впровадженні інноваційних технологій у процес реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Формальна, неформальна та інші форми безперервної освіти. URL : <https://kdpo.kpnu.edu.ua/formalna-neformalna-ta-informalna-osvita-shcho-vybraty-ta-iak-poiednaty/> (дата звернення: 23.03.2026).

2. Про освіту : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 23.03.2026).

3. Алексєєва С. Методологічний аспект формування індивідуальної освітньої траєкторії учня початкової школи. *Диференціація роботи учнів початкової школи з навчальними текстами: від читання до текстотворення : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції*. м. Київ, 20-21 квітня 2021 року. Київ -Харків : АССА, 2021. С. 5-9. URL : <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/11/ZBIRNYK-MATER-KONF-Dyferents.pdf> (дата звернення: 13.03.2026).

4. Індивідуальна освітня траєкторія : запитання й відповіді для директора школи. 2022. URL : <https://sqe.gov.ua/individualna-osvitnya-traiektoriya/> (дата звернення: 17.03.2026).